

Kajakjagt

Fra myte til virkelighed

Af Ole Høiris, Jeppe Møhl og Keld Hansen

Fotos: Werner Karrasch

Fangstscene indridset i hvalben af en engelsk hvalfanger. Bemærk havfruerne i hjørnerne. Fra hvalfangstmuseet i Hull.

I perioden 1692 til 1718 forfattede den franske diplomat og filosof Benoît de Maillet (1656-1738) tre fiktive samtaler med en indisk filosof. Værket, som var meget kontroversielt, fik titel efter forfatterens navn stavet bagfra: 'Telliamed'. Det, Maillet skrev, var, at mennesket ligesom alt andet levende var opstået af havet, en tanke der var så kontroversiel, at man dengang kunne blive brændt på bålet for at offentliggøre den. Men netop fordi det var en så kontroversiel

tanke, ville han underbygge den med ubestridelige fakta, forhold som var blevet observeret helt tæt på med egne øjne af 100% troværdige folk. Og så ventede han også lige med at få bogen udgivet, til efter sin død!

De Maillet gengiver så forskellige troværdige beretninger om havmænd og havfruer, men det helt centrale bevis var en beretning fra et engelsk skib, der havde været på hvalfangst ved Grønland. Meget langt fra kysten, ca. 700 km,

blev skibet omringet af mellem 60 og 80 mennesker i kajakker. Mandskabet på skibet forsøgte at fange disse mennesker, men bådene, som havde to årer, forsvandt straks ned under havoverfladen, og dukkede ikke op igen resten af dagen. Der var dog én, der havde brækket den ene åre og derfor ikke kunne dykke, og ham fangede englænderne. Han levede i 20 dage på skibet uden hverken at spise eller tale, men sukkede hele tiden, mens tårerne konstant strømmede fra hans øjne. Han var formet som et menneske, havde langt skæg og hår, men fra hoften og ned til fødderne var han dækket af skæl. Båden på 2½ -3 meters længde var lavet af sælskind med ribber og et sæde af fiskeben. Der var et hul i midten, stort nok til at en mand kunne sidde her, og her var der en slags sæk, som manden kunne sætte sig ned i. Når han gjorde det, var båden vandtæt. Bådene måtte ifølge De Maillet være bygget på land på grund af træårerne, og eskimoerne fandt vej over havet ved hjælp af stjernerne, solen og markører på havbunden. Og endelig kunne den båd, man havde fået fat i, stadig – på De Maillets tid – ses i The Admiralty Room i Hull, hvor også skibets beretning skulle ligge.

Eskimoerne var således en overgangsform mellem det havlevende og det landlevende menneske, og det var ifølge De Maillet ikke sært, for netop i Arktis var forskellen mellem tilværelsen i vand og på land mindst. Begge dele var ekstremt kolde og fugtige. Erfaringerne viste også, at både havmænd og havfruer levede meget længere på land i Arktis end i de varmere egne.

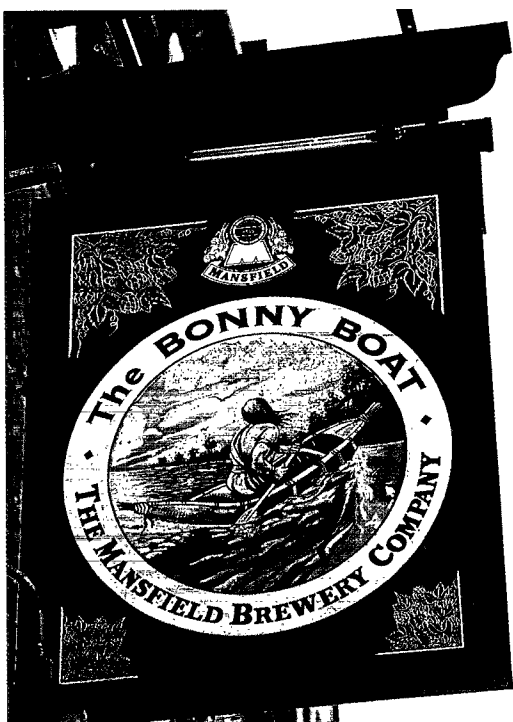

Lille 100 år gammel havfrue på hvalfangstmuseet i Hull. Den er lavet af en abes hud og en fiskehale. Kraniet er taget ud og der er indsat glasøjne og udskårne tænder.

Denne enestående placering af havene omkring Grønland som det sted, hvor mennesket stadig blev skabt, gjorde, at Tidsskriftet Grønland optog en artikel om De Maillet i nr. 3 fra april 2001. Og kort tid efter kom der en meget overraskende reaktion fra H. C. Petersen: »Kajakken i Hull eksisterer«.

Passer det?

Et opslag på nettet under »kajak« og »Hull« gav et spændende resultat, nemlig en pub med navnet »The Bonny Boat«. I dens bomærke var der noget, der nærmest lignede en pelsjæger i en kano på en flod i Amerika. Den videre eftersøgning måtte ty til telefonen, og

The Bonny Boat, en pub over for Trinity House i Hull.

en opringning til turistkontoret i Hull gav et endnu bedre resultat. I noget, der hed Trinity House, var der en gammel »canoe«. Og sekretæren i Trinity House kunne minutter senere bekræfte, at de havde en gammel grønlandsk 'canoe' fra 1613 hængende i loftet i et rum, hvor der også var to andre kajakker. Professor emeritus Donald Woodward havde ansvaret for kajakken, og han var der hver onsdag.

Denne melding førte til de næste to spørgsmål: Hvor kendte De Maillet, og hvor kendte H.C. Petersen kajakken fra?

Hvor kendte H. C. Petersen kajakken fra?

H.C. Petersen kunne ikke huske, hvor han havde set noget om den gamle ka-

jak, og efter at have støvet både Knud Rasmussens og Kaj Birket-Smiths værker igennem uden resultat, så det sort ud. Men så med hjælp fra H.C. Gulløv fra Nationalmuseet fandt vi frem til en kort artikel, »Historien om vores kajak og nogle andre«, udgivet af Det medicinsk-kirurgiske Selskab i Aberdeen i 1934. Det var primært en beskrivelse af selskabets egen kajak, men artiklen indeholdt også en liste over 33 andre kajakker i Storbritannien, og her var den i Hull nævnt og dateret til 1613. Dette gjorde også kajakken i sig selv interessant, for i Nyt fra Nationalmuseet nr. 85 fra 1999 kunne man læse om en hollandsk kajak fra før 1650, hvilket, som der står, »antageligt gør den til en af de ældst bevarede i verden«. Men, som den opmærksomme læser af Tidsskriftet Grønland vil vide, så findes der en kajak, som er endnu ældre i den gamle restaurant Schiffergesellschaft i Lübeck. Denne kajak er kommet til Lübeck i 1607 og stammer formentlig fra James Halls ekspeditioner til Grønland i 1605 eller 1606. I denne artikel kan man også læse, at Völker-Museum i München har en kajak fra 1577, som ifølge museets oplysninger er verdens ældst bevarede kajak.

Hvor kendte De Maillet kajakken fra?

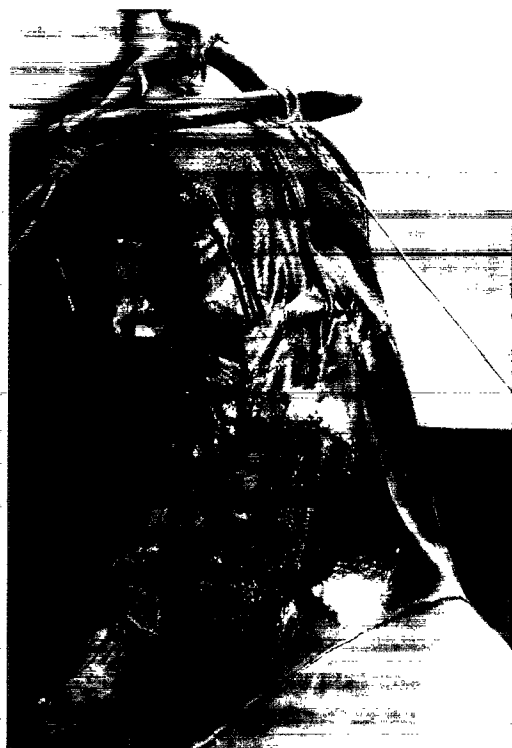
Det store spørgsmål var nu, hvordan en fransk filosof og diplomat i Ægypten omkring år 1700 kunne kende noget til kajakken og til beretningen fra det skib, der havde samlet den op. Da det er helt usandsynligt, at De Maillet selv skulle have været i Hull og have besøgt The Admiralty Room her – det ville han

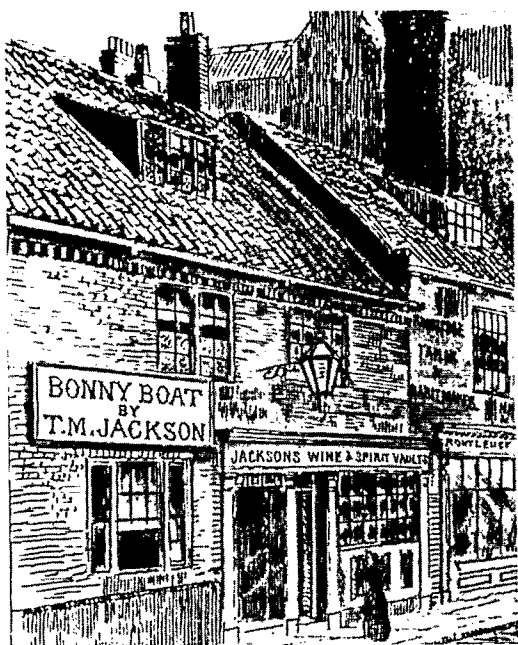
have nævnt, hvis det havde været tilfældet, og der er langt fra Ægypten til Hull – så var den eneste mulighed, at De Maillets kilde måtte være en publiceret beretning eller måske en logbog fra turen. Og den ville det være interessant at få fat i, så vi kunne se, om det passede, at nogen havde set 60-80 eskimoer dykke ned under havet og blive der.

Fra professor Donald Woodward fik vi de informationer, man havde i huset om kajakken. Kajakken var i 1613 overgivet til Trinity House af kaptajn Andrew Barker, som var det, der hedder »en ældre broder« i selskabet. Andrew Barker havde ifølge det, man sagde i Trinity House, været kaptajn på skibet Heart's Ease og havde langt ude på havet mødt en meget forkommen eskimo, som han havde taget om bord. Kort tid efter døde eskimoen, som ikke havde villet spise noget, hvorefter han var blevet 'begravet' i havet, og hans ting var blevet bragt med til Hull og overgivet til Trinity House. I 1619-1620 havde man restaureret kajakken, hvis skelet skulle være lavet af ben. Barker brugte 8 shilling på restaureringen, og dertil fik maleren 4 shilling. Og for en betaling af 5 shilling havde Edward Fewlis udskåret den træfigur, som stadig sidder i kajakken. Denne meget smukke og meget europæisk udseende figur medførte, at kajakken derefter blev omtalt som »the Bonny Boatesman« – »den kønne bådsmand«, hvad der jo forklarede pubbens navn: "The Bonny Boat". Selve kajakken blev allerede dengang omtalt som en kano, hvorfor den også nu hænger i »the Canoe room«.

Når De Maillet kendte til kajakken,

var det mest oplagte som nævnt, at der måtte findes en publiceret logbog fra Andrew Barkers skib og hvalfangerfærd. Donald Woodward kunne meddele, at Trinity House ikke havde en sådan, og da der ikke længere var et admiralitet i Hull, kunne vi altså heller ikke følge De Maillets anvisning og søge logbogen her. Men også her var internettet med os – troede vi. Vi fandt hurtigt frem til en engelsk bog, der hed »Hvalfanger logbøger og journaler 1613-1927«. Den blev med stor optimisme lånt hjem, men her var ikke noget fra eller om en Andrew Barker. Kontakter til søfartsmuseer her i landet og i England gav heller intet resultat, ligesom British Library heller ikke kunne hjælpe os. Ingen kendte til Andrew Barker eller blot

navnet på hans skib. Så vi vidste stadig ikke, om det var Barker, der havde skrevet historien om de dykkende eskimoer, eller om De Maillet ikke var så troværdig, som han gav sig ud for.

Vi fik nu fra Donald Woodward et billede af kajakken, og af det fremgik det, at det meste af den viden, man havde om den, stod på siden af den. Teksten, som formentlig har stået der lige siden 1620, lød: »Andrew Barker, en af brødrene i dette hus, opsamlede på sin rejse fra Grønland i det herrens år 1613 denne båd og manden i den, som dette er et billede af« (her henvises til den udskårne mandsfigur). Men kort tid efter fik vi noget mere spændende i forhold til, hvor De Maillet kendte til kajakken fra. Donald Woodward havde i 1985 udgivet en lille bog med uddrag af tekster fra folk, der havde beskrevet East Yorkshire, hvor Hull ligger. Og det

viste sig, at kajakken i 1600-tallet havde været ret så berømt, og i 1720 var den blevet beskrevet af selveste Daniel Defoe, forfatteren til Robinson Crusoe. Men den eneste kilde, som De Maillet kunne have set, blev i 1695 udgivet af en Edmond Gipson. I værket 'Britania' beskrev han kanoen, som også han kalder den. Den hænger ifølge Gipson i en af de to store sale i Trinity House, den sal hvor man sad og lavede sejl. Ifølge Gipson har figuren i kajakken en løst-hængende skindfrakke, to træårer i højre hånd og et fiskespyd i venstre. Han mener dog, at han kan have set forkert, for kanoen hang meget højt, og litteraturen fortæller ham, at eskimoerne kun bruger én år. Bag figuren lå en skindsæk, hvor eskimoen opbevarede de fisk, han fangede. Andre mente dog, at han her havde noget olie, som han hældte ud på havet for at tiltrække fi-

skene. Af Gipsons beretning fremgår det også, at det var en grønlander, Barker samlede op, og at han døde tre dage efter, fordi han nægtede at spise. Gipsons tekst kunne således være den, der gav De Maillet ideen om de to årer og grønlanderens død på grund af spisevægtring.

I 1697 beskrives kajakken igen, nu af en Celia Fiennes, hvis beskrivelse dog først publiceres i 1888. Ifølge hende hænger kajakken også højt oppe i loftet midt i det store rum, hvor de laver sejl. Som Gipson mener hun, at svømmeblæren bag på kajakken er til at opbevare forsyninger og de fangede fisk i. Alt hans tøj er lavet af fiskeskind, og om figuren skriver hun, at den præcist ligner den vildmand, de fangede, for inskriptionen kalder ham en vildmand eller »the Bonny Boatesman«. Fiennes omtaler også hans årer i flertal, samt at han efter at være blevet fanget, ikke ville hverken tale et forståeligt sprog eller spise, hvorfor han døde tre dage senere.

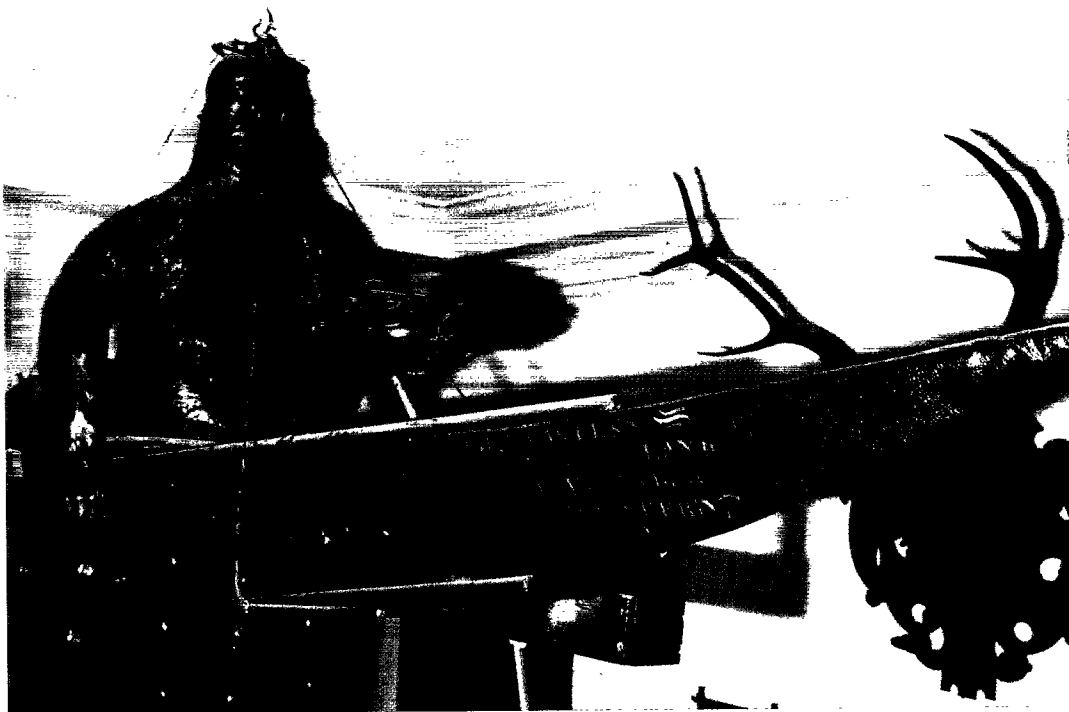
Dette synes at have været sceneriet lang tid frem. I 1735 skrev T. Gent en bog om Kingston-upon-Hulls historie, og af den fremgår det, at kajakken hænger i rummet, hvor de laver sejl, og at figuren af grønlanderens har et par årer i højre hånd og et spyd i venstre. Dertil er han nu også blevet forsynet med en kæbeknogle fra en af de store hvaler. I denne beretning blev grønlanderens fanget på havet af Barker, men »denne søn af Neptun« talte ikke fangenskabets, så han nægtede at spise det, han så venligt fik serveret, hvorfor han døde i løbet af en tre dage.

Da vi ikke kunne finde nogen form for logbog fra kaptajn Barker, måtte vi nok stille os tilfredse med, at alt tydede på, at De Maillet havde sin viden fra Gipson, og således formentlig selv havde opfundet historien med de dykkende eskimoer. Hvis han direkte eller indirekte havde haft Celia Fiennes' eller en tilsvarende beretning, så kunne det forklare, at han skrev om den fangne grønlander, at han var dækket af fiskeskæl fra hoften til fødderne. Og hvis det har været en almindelig fremstilling af grønlændernes dragt, så kan det måske forklare, at De Maillets udpeger netop grønlanderne til at være amfibiemennesker.

Hvem var Andrew Barker?

Det var nu blevet sommer 2001, og jagten på Andrew Barker var ved at gå i stå, da Donald Woodward fik fat i en bog af en John Brand fra 1984; 'The Little Kayak Book'. Heri var der en analyse af kajakken. Af denne analyse fremgik det, at James Hall, som havde været leder af to grønlandsekspeditioner for Christian den 4. i 1605 og 1606, havde været på en ny ekspedition i 1612, hvor han var blevet harpuneret af en grønlander. Før han døde, havde han overgivet ledelsen af ekspeditionen til Andrew Barker, som kort tid efter beordrede ekspeditionen hjem. Dette kan man læse i en bog af C.C.A. Gosch om danske arktiske ekspeditioner 1605-1620, som i 1897 blev udgivet af Hakluyt Society.

Under sine rejser til Grønland for Christian den 4. havde James Hall fra Hull fundet noget, som han troede var guld. Derfor fik han i 1612 for private

Kajakken fra 1613 som den i dag hænger i Trinity House.

midler udrustet en ekspedition til Grønland med de to skibe Heart's Ease og Patience. Hall var leder af ekspeditionen og sejlede på Patience. Som kaptajn for Heart's Ease finder vi Andrew Barker. Denne Andrew Barker blev 'yngre broder', det vil sige sådan noget som assistent for ledelsen, af Trinity House i Hull i 1594. Efter at være blevet 'ældre broder', var han forstander for Trinity House i tre perioder i 1606, 1613 og 1618. I de mellemliggende perioder har han formentlig været på havet. Da kajakken i 1619-1620 blev restaureret, levede Barker stadig, og det er formentlig ham, der har dikteret teksten på siden af kajakken.

Ekspeditionen til Grønland forlod Hull den 20. april 1612 og den 23. juli,

da skibene lå oppe nord for Søndre Strømfjord i nærheden af, hvor Sisimiut (Holsteinsborg) ligger i dag, blev James Hall dødeligt såret, da en grønlænder stak sit sælspyd i ham, måske som hævn for at James Hall på sine tidligere ekspeditioner havde fanget en del grønlændere og taget dem med til Europa. Døende udpegede Hall sin næstkommanderende, Andrew Barker, til sin efterfølger som leder af ekspeditionen, og Barker besluttede straks at vende tilbage til England. Den 18. september var Andrew Barker tilbage i London.

Hermed var Andrew Barker og hans forbindelse til Trinity House identificeret, og det havde vist sig, at husets egen århundredgamle historie om kajakken ikke havde holdt stik. Set i bagklogska-

bens klare lys kunne vi også ærgre os over, at vi ikke selv havde kunnet slutte fra årstallet 1613 til en person fra Hull – James Hall – der havde været i Grønland. Men dengang vidste vi jo kun om Barker, at han var hvalfangerkaptajn.

De sidste gåder

I marts 2002 blev det endelig muligt at se kajakken i Trinity House. På grund af kajakkens tilstand var det ikke muligt at få den ned på jorden, så vi bedre kunne undersøge den nærmere, men vor enormt hjælpsomme vært, professor Donald Woodward, skaffede stiger, så vi stående på dem kunne undersøge kajakken, der hang under loftet sammen med to andre nyere kajakter. Og straks løste et af mysterierne sig.

Der havde siden Gipsons beskrivelse været usikkerhed om antallet af årer. Han var selv i tvivl, men mente, at figuren havde to træårer i højre hånd. Han har sikkert set rigtigt. Figuren er nemlig lavet til at holde pagajen i en korrekt stilling, men da hænderne var lavet sådan, at der var skåret et cirkelrundt hul mellem fingrene på hænderne, har pagajen kun kunnet komme ind ved, at den blev savet over, så man kunne stikke skafterne ind fra hver sin side, for derefter at samle skaftet til igen. Og ganske rigtigt. Pagajen var skåret over og så senere samlet igen, men nu liggende langs med båden. Man må forestille sig, at pagajen har siddet rigtigt i den første tid, da Andrew Barker har været i huset. Senere er den blevet flyttet, og her har man så ikke taget det så nøje. Det så fint ud med to årer i den ene hånd og et spyd i den anden. Så var

der skabt et billede af en vildmand. Senere er pagajen så blevet limet sammen igen med et metalrør over brudstedet og blevet lagt ned langs med kajakken.

Et andet problem er så, hvordan og hvor Andrew Barker havde fået fat i kajakken. C.C.A. Gosch har fremsat den teori, at kajakken blev taget ud for Godthåbsfjorden den 13. august 1612. Her passerede skibene under Andrew Barkers ledelse på vej tilbage til England, og ved firetiden om eftermiddagen dukkede der nogle grønlændere op og sejlede sammen med dem i to eller tre timer med en hastighed af 6 miles (ca. 10 km) i timen. Herefter sejlede de ifølge kvartermester John Gatonbes beretning fra ekspeditionen væk igen (took their farewell). At det skulle være her, kajakken blev taget, er ikke helt usandsynligt, idet skibene på det tidspunkt var på vej hjem, og i den situation kunne man godt tænke sig, at en eller flere grønlændere blev taget til fange med henblik på at udstille dem i Hull på samme måde, som man tidligere havde gjort det i København.

Men på den anden side er der intet i John Gatonbes tekst, der tyder på, at det skulle være her, Barker har fået kajakken. Havde de taget en grønlænder til fange her, og havde han overlevet nogle dage på skibet, ville det sandsynligvis være blevet noteret. Dertil kommer, at kajakkens størrelse viser, at den må have tilhørt en dreng, og det er ikke sandsynligt, at en dreng har kunnet følge med skibet med den hastighed så længe. Dertil kommer, at hvis en dreng var forlist i kajakken foran skibet, ville det under de givne vindforhold ikke have været mu-

Kajakken hænger højt til vejs i »the Canoe room«.

ligt at standse skibet for at samle ham og kajakken op inden for en rimelig tid. Disse overvejelser får Charles Ranshaw og John Brand, som undersøgte kajakken i 1966, til at foreslå, at inskriptionen på kajakken og beretningen i Trinity House ikke er helt forkert. Ifølge dem skulle en dreng, der var kommet væk fra sine jagtfælder, være blevet samlet op på havet, enten fordi han var syg, hvorefter han måske døde kort tid efter, eller også har han måske bare fået en lift til det næste bosted og så givet sin gamle kajak til Barker, da han blev sat i land. Dette skulle så være sket et sted syd for Godthåbsområdet, hvor skibene har sejlet for svagere vind.

Men det er dog underligt, at der intet er nævnt om dette i beretningerne om ekspeditionen. I stedet vil vi pege på en helt anden episode, som synes langt mere oplagt. Den 4. juni 1612, mens ekspeditionen stadig var under ledelse af James Hall og befandt sig ud for Godthåbsfjorden på vej mod nord, lykkedes det natten til den 5. juni en grønlander at stjæle en musket fra et af skibene. Da en James Pullay senere den 5. juni fangede en grønlander, for at bruge ham som gidsel til at få musketten tilbage, var der en anden grønlander, der for at forhindre tilfangetagelsen skød James Pullay en pil i kroppen. Det lykkedes englænderne at holde fast i grønlanderens og slæbe ham op på skibet, hvorefter de udvekslede ham med musketten. Men omstændighederne omkring denne udveksling kunne tyde på, at man her har forklaringen på kajakken. Af John Gatons beretning fremgår det, at to ældre mænd, som var

ledere for de andre, under udvisning af stor ærbødighed kom om bord for at spørge til, hvorfor englænderne havde fanget en af deres mænd. Englænderne viste det med fagter så godt, de kunne, og viste, at de ville give de gamle manden, hans båd, årer og pile med tilbage. Dertil gav Hall ham en frakke, en kniv og et forstørrelsesglas for at skabe fred. Men i samme øjeblik englænderne tog lænkerne af ham, sprang han over bord og blev samlet op af de gamle mænd, som hjalp ham i land. Da han var kommet herind, skar han sig fri af frakken. Så ringe pris satte de på frakken, og den var oven i købet, som Gatons skrev, af gul bomuld. Dagen efter døde James Pullay af sit sår.

Denne bestemmelse rejser dog endnu et problem, som også gælder for de øvrige forklaringer på, hvor kajakken stammer fra, nemlig at der i teksten på kajakken står, at Andrew Barker fik den i 1613. Da teksten henviser til figuren i kajakken, må den tidligst være skrevet i 1620, formentlig i forbindelse med ophängningen her. Barker kan have husket forkert vedrørende årstallet, men det lyder usandsynligt. Han kan være død i 1620, hvorefter en anden har skrevet teksten uden at kende det rette årstal. Dette er dog også usandsynligt, da så mange folk i Hull havde været involveret i turen, at det straks ville være blevet påtalt. Andrew Barker kan have ønsket, at kajakken ikke blev forbundet med James Halls ekspedition. Det er ikke helt usandsynligt, for vi ved, at der efter hjemkomsten i 1612 var en del konflikter mellem højtstående søfolk fra Hull, der havde deltaget i Grøn-

landsekspeditionen, og med Barker stærkt involveret. Sandsynligvis var de stridende endog brødre i Trinity House, og så kunne Barker måske ønske at kajakken ikke hang og provokerede minderne om disse konflikter frem. Der er selvfølgelig også den mulighed, at Andrew Barker var i Grønland igen i 1613 på hvalfangst eller ekspedition, og så kan den historie, man fortalte i Trinity House, og som i 1960 fik poetisk udtryk og blev skrevet på væggen på pubben »The Bonny Boat« af Brian Collins, måske alligevel være sand:

In the year 1613.....

Two ships went to the Greenland coast.
The Patience and the 'Heartsease'
They went in search of gold and ore,
And the riches of the dark seas.

They bartered with the eskimos,
But their ore was only dross
So war broke out between the two,
And the Captain's life was lost.

Before he died the Captain said
'Andrew Barker take command,
Return the 'Heartsease' to her home'.
So a course for Hull he planned.

But on his way he chanced to meet
An eskimo in distress.
He had a kajak, spears and ores.
But his strength could not be less.

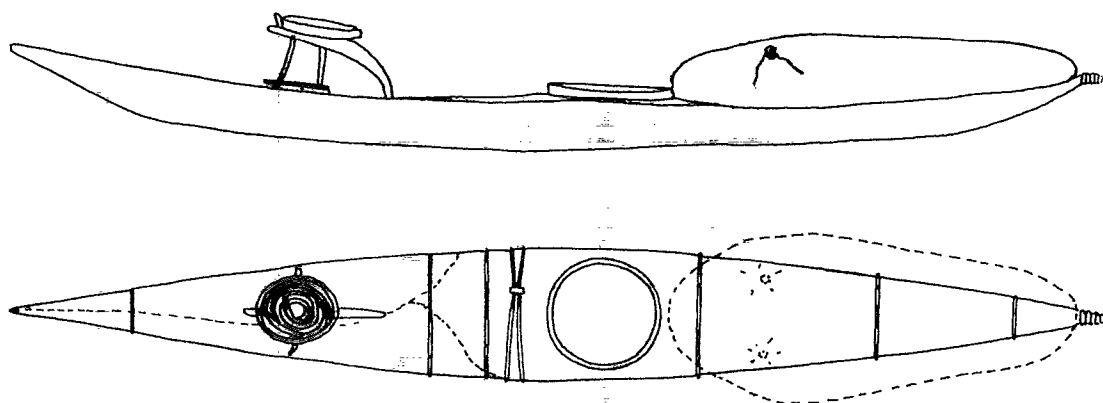
So Barker rescued man and boat,
And brought them to Hull's shores.
But the eskimo he craved for home,
And refused all drink and stores.

Within three days the poor wretch died,
But his memory lingers on.
In Trinity House his kayak hangs,
With his oars and spears thereon.

An effigy now sits therein,
Wrapped in the native's coat.
Admired by those who'd stop and say
'My – that's a 'Bonny Boat'.

Men selv om man kunne ønske sig dette, så er det ligeledes ret usandsynligt, for i 1613 var Andrew Barker jo forstander for Trinity House, og det må betyde, at han har opholdt sig i Hull. Så måske var 1613 blot en markering af det år, han som forstander havde overgivet dette enestående klenodie til Trinity House. På den måde vil det også være i overensstemmelse med mange af de andre gaver fra Hulls mange søfolk, som befinder sig i Trinity House, hvor giver og gaveår er markeret.

Kajakkens historie er dermed så kendt, som den kan blive det nu. Der var ingen dykkende grønlændere, og beviset for, at Grønland skulle være stedet, hvor mennesker skabes, må desværre opgives. Men tilbage står endnu en stor gåde: Er kajakkens skelet lavet af ben, som det påstås af De Maillet, af flere kilder, der har skrevet om kajakken, og i Trinity House's tradition? Løsningen på dette problem står endnu hen i det uvisse, og dets afklaring må afvente, at man på et eller andet tidspunkt kan tage figuren ud af kajakken.

Kajakken

Beskrivelse af kajakken og dens redskaber, marts 2002

Kajakken har tidligere været undersøgt af amerikanske og engelske specialister, men af deres beskrivelser er det tydeligt, at de først og fremmest har været interesseret i kajakkenes form og i mindre grad i dens tilbehør. En undtagelse er dog John Brand, som i 'The Little Kayak Book' har gengivet redskaberne og med hjælp fra kajakexperten John Heath i Texas har beskrevet dem.

Selve kajakken er kun 360,68 cm lang og 43,18 cm bred, næsten samme mål som en kajak fra midten af 1800-tallet i Peterhead Museum i Scotland nord for Aberdeen, der er 342,9 cm lang og 43,18 cm bred.

Selv om kajakkenes bageste spids er afbrækket og måske derfor i sin tid forsynet med en kraftigt surring, sandsynligvis af senetråd, er der ikke tegn på, at den bageste spids af kajakken har været opadbøjet, som det er vist på en række tidlige tegninger af kajakker, som bl.a. i missionæren Hans Egedes illustration fra begyndelsen af 1700-tallet.

Der er næppe tvivl om, at kajakken, som foreslået af John Heath, har tilhørt en dreng. Man har i Grønland eksempler på børne- og i nyere tid skolekajakker, der kun måler omkring 2 meter, beregnet til 10-14 års drenge, mens voksenkajakker almindeligvis måler fra 550 til 650 cm. Derfor virker det påfaldende, at figuren i Hull-kajakken er ud-

Jette Bangs foto af storfangeren Nikolaj Jensen i helpels, *tuilik*, Kullorsuaq 1956. © Arktisk Institut.

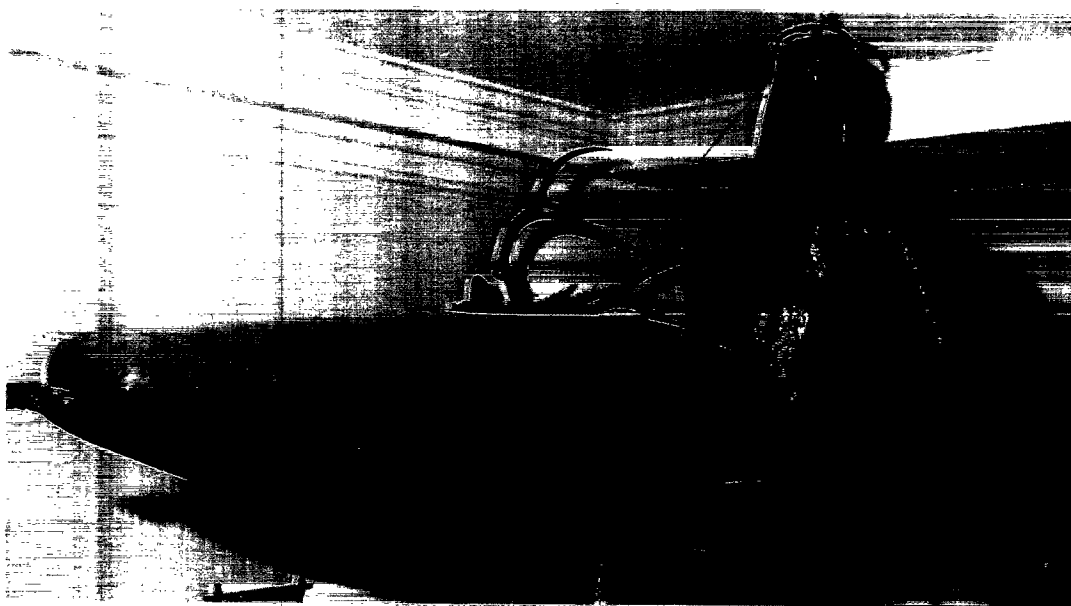
ført så høj, at han næsten rager hovedet mod loftet. Fra isse til kajakingen måler personen 80 cm, armlængden er 74 cm og fra armhule til håndled 30 cm. Hvis disse mål skulle være korrekte, ville personen umuligt kunne sidde med udstrakte ben, men forklaringen må efter vores skøn ses i kajakpelsens størrelse.

Kajakpelsen

Kajakpelsen, også kaldet helpels (grøn. *Tuilik*), er som kajakbetrækket syet af afhåret sælskind, og fra Grønland kendes såvel et kort som et langt snitmønster. Som det ses af Jette Bangs foto af storfangeren Nikolaj Jensen i Kullorsuaq 1956, kan disse kajakpelse være endog meget lange, og man tør næsten ikke tænke på, hvordan den forholdsvis lille Nikolaj ville komme til at tårne op, hvis man lavede en figur ssvarende til hans pels. Forklaringen på den høje kajakmand i Hull må være, at man har lavet træfiguren, så den passede til pelsen, om man så kan sige, i fuld udstrækning. Men den vandtætte pels, der jo er surret tæt til kajakingen, skal tvært imod pose og sidde meget løst om kajakmandens krop, så han frit kan bevæge sig fremover, bagover og til siderne, uden at den glider fri af trærammen. Figuren i Hull-kajakken skulle derfor nok have været omkring et hoved kortere, end det er tilfældet.

Fangstblæren

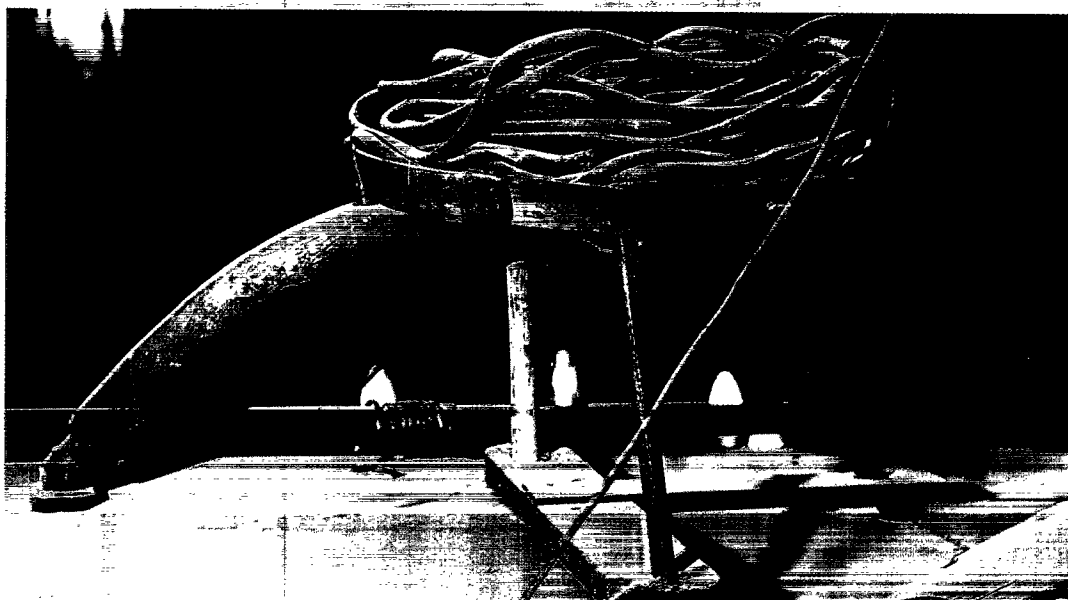
Kajakkens fangstblære, sandsynligvis af et helt afhåret sortsideskind, er 130 cm lang, hvilket man i nyere tid kun finder i de nordligste grønlandske fangerdistrikter. Den passer ikke til den lille kajak og den har muligvis tilhørt en større kajak. En teori om, at den for den unge kajakroer skulle være en sikkerhed, hvis han væltede, lyder ikke sandsynlig. Tværtimod ville den nok være til hinder for, at han kunne rejse sig i kajakken. Skulle dét være hensigten, skulle kajakken snarere være forsynet med to mindre blærer, som kunne surres til kajakkens

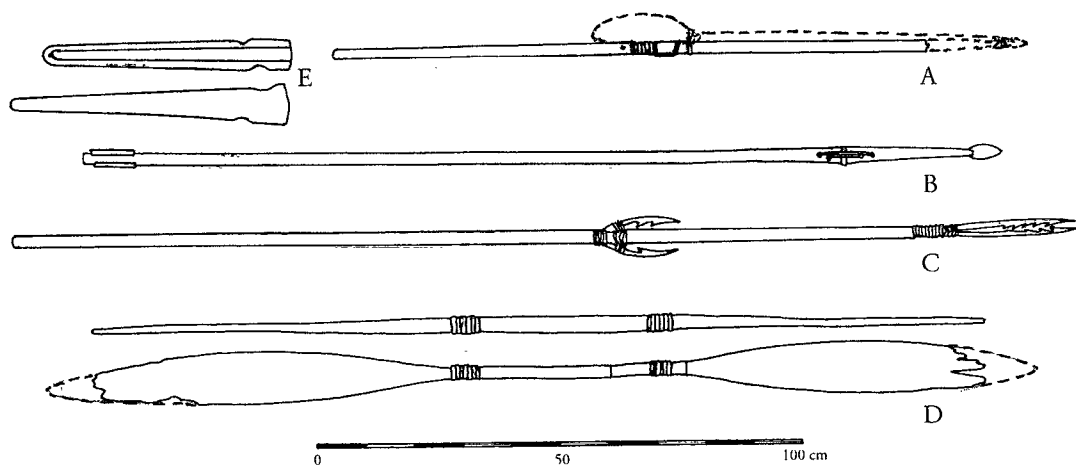

Herover fangstblæren på kajakkens agterdæk, og nederst stativet med harpunlinen på fordækket.

agterdæk. En tværrem på dækket bag mandehullet, hvortil fangstblæren kunne fastgøres, kunne ikke ses. Fangstblæren afviger fra de fleste fangstblærer

ved, at den er forsynet med to oppustningsknapper, ét ved hver af sælens forluffer. Almindeligvis findes kun én pusteknap, mens den anden luffe er surret.

Kajakkens redskaber: A – blærespyd, B – lanse, C – fuglespyd, D – åre og E – kastetræ.

Fangstlinen

Fangstlinen, som burde have haft forbindelse til fangstblæren, ligger stadig omhyggeligt sammenrullet på linestativet på kajakkens fordæk, men desværre mangler harpunspidsen og selve harpunen. Linen blev opmålt til ca. 12 meter, hvilket er den normale længde for harpunliner. Linestativets ring og det højre støtteben er udført i rentak, det venstre ben af narhvaltand, mens selve støtten er skåret i drivtræ.

Blærespyd

Til kajakken hører et såkaldt blærespyd, der dog mangler både forskaft med spidsen og den lille oppustelige blære. Dette fangstredskab kan måske forklare den manglende harpun, da det tidligere var almindeligt, at yngre kajakfangere startede med et blærespyd, før de gik over til harpunen med line og fangstblære, der kræver betydelig øvelse.

Lansen

Den store lanse med tilhørende kastetræ er udført på helt traditionel vis,

hvor dog selve lanceskaftet utvivlsomt tidligere har siddet på en såkaldt vinge-harpun, idet de to benstykker bagest kun kan stamme fra et par afskårne vinger.

Fuglespyd

Det fuglespyd, som uheldigvis er brækket på dets svageste sted, hvor de tre sidegrene af hvalben er monteret, er usædvanligt ved sin spids med to grene, indvendig forsynet med modhager. Sådanne dobbelte spidser kendes kun som fiskespyd eller lystre, men det kan ikke udelukkes, at det har været effektivt også til fuglefangst, hvis redskabet da ikke netop har haft en dobbeltfunktion, så det både kunne fange fugl og fisk.

Kastetræ

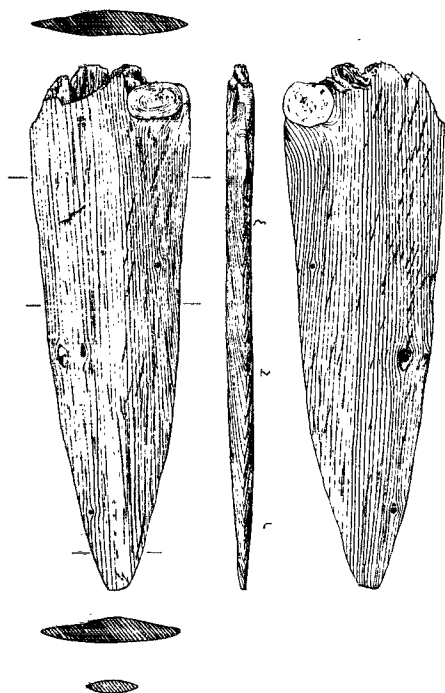
Til kajakredskaberne findes to kastetræ, som sandsynligvis har passeret til alle redskaberne, inklusiv den manglende harpun.

Kajakåren

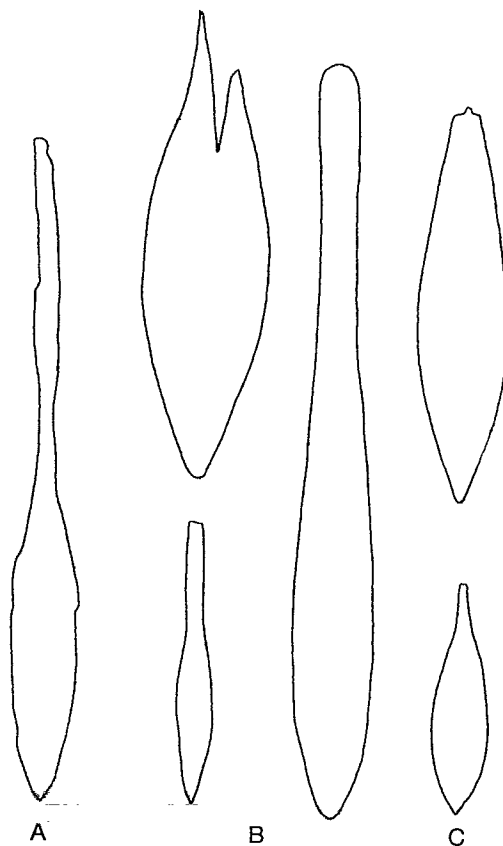
Som tidligere nævnt, medførte de to smukt udførte hænder i træ med

krumme fingre, at man i sin tid så sig nødsaget til at save åren over, så den kunne stikkes gennem figurens hænder, og at den i sammenføjningen blev holdt sammen af et metالرør. Dette har ud over ideen om de to årer også medført, at man senere formodede, at åren var afkortet, men det behøver nødvendigvis ikke at være tilfældet. Til de vestgrønlandske kajakker brugte man såvel lange som korte dobbeltårer, og denne åre kan meget vel have tilhørt den sidste type.

Hvad angår årebladene, som uheldigvis mangler begge afslutninger, har John Brandt i 1984 foreslået, at de sandsynligvis har været tilspidsede og dermed bladformede, og det er sikkert rigtigt. Men at denne åretype med få und-

Årefragment, c. 20 cm langt, fra Saqqaq-kulturen.
Tegning: Eva Kock Nielsen.

Miniature-åreblade. Arkæologiske fund fra:
A – Nordøstgrønland, B – Thule og C – Upernavik.

tagelser kun skulle have været kendt i den vestlige del af Inuit-området, er nok ikke rigtigt. Således er den ældste, kendte kajakåre fra Saqqaq-perioden, for omkring 4000 år siden, fundet ved Qeqertasussuk i Vestgrønland, og den har netop dette bladformede åreblad. Og yderligere findes miniatureårer med lignende blade fra arkæologiske udgravninger i Nordøstgrønland, Thule og Upernavik.

Kajakken i Hull med dens redskaber er på mange måder interessant, og den kan sammen med en række andre gamle kajakker give os en større indsigt i de tidligste kajakker i Vestgrønland.